

Nr 290.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri; given Stockholms slott den 27 april 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om va:s avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Bertil Ohlin.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 april 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och statsrådet Erlander anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ohlin:

I årets statsverksproposition (tionde huvudtiteln, punkt 47) har Kungl. Maj:t på hemställan av mig föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri för budgetåret 1945/46 beräkna ett reservationsanslag av 155 000 kronor. Sedan beredningen av detta ärende numera slutförts, ber jag att nu ånyo få anmäla detsamma.

Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t den 22 december 1944 och den 9 mars 1945 hava det för innevarande budgetår under tionde huvudtiteln anvisade anslaget å 85 000 kronor för ändamålet samt det belopp av 70 000

kronor, vilket avsetts att såsom bidrag till de norrländska företagareföreningarnas administrationskostnader utgå från det för innevarande budgetår under femte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., fördelats sålunda, att bidrag utgått i enlighet med följande uppställning:

Norrbottnens småindustriförening u. p. a.	kronor	23 500
Västerbottens företagareförening u. p. a.	»	23 000
Jämtlands läns företagareförening u. p. a.	»	12 000
Västernorrlands läns företagareförening u. p. a.	»	22 000
Gävleborgs läns företagareförening u. p. a.	»	14 000
Värmlands läns företagareförening u. p. a.	»	13 000
Bohusläns företagareförening u. p. a.	»	22 500
Sveriges hantverks- och småindustriorganisation	»	25 000
Summa kronor		155 000.

Med skrivelse den 30 augusti 1944 har *kommerskollegium* överlämnat till kollegium inkomna ansökningar från nyssnämnda föreningar och organisation om statsunderstöd för budgetåret 1945/46 å respektive 27 400 kronor, 30 000 kronor, 13 000 kronor, 16 000 kronor,¹ 20 000 kronor, 17 000 kronor, 24 000 kronor och 35 000 kronor eller således å tillhopa 182 400 kronor.

Kollegium föreslog, att erforderliga statliga bidragsmedel måtte helt anvisas från anslaget under tionde huvudtiteln. Uppdelningen för innevarande budgetår på två anslag, varav ett tilläggsanslag under femte huvudtiteln, måste nämligen betraktas som provisorisk, och en sammanslagning av bidragsbeloppen torde såväl budgettekniskt som administrativt anses önskvärd. Enligt inkomna framställningar skulle det totala anslagsbehovet uppgå till 182 400 kronor. Innan ytterligare erfarenheter vunnits ansåge sig emellertid kollegium icke kunna tillstyrka högre belopp än 165 000 kronor, vilket belopp med 10 000 kronor överstege det som ställts till förfogande för innevarande budgetår. Starka skäl talade nämligen för en höjning av bidraget till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation med 10 000 kronor till 35 000 kronor. Härigenom torde öppnas möjlighet till ett bedrivande av upplysnings- och organisationsverksamhet inom hantverk och småindustri i den ökade omfattning, som särskilt med tanke på Norrland och efter framställning av Norrlandskommittén befunnits påkallad.

I ett över kommerskollegii nyssnämnda skrivelse med därvid fogade handlingar avgivet yttrande sade sig *statskontoret* icke anse behovet av ökad medelstildelning för nu ifrågavarande ändamål klart ådagalagt. Statskontoret, som i likhet med kommerskollegium funne det lämpligast att bidragen i sin helhet anvisades från anslag under tionde huvudtiteln, finge därför föreslå, att för nästkommande budgetår under nämnda huvudtitel för ändamålet anvisades ett reservationsanslag å 155 000 kronor.

¹ Beloppet ej tydligt angivet.

Norrlandskommitténs förslag och däröver avgivna yttranden.

Såsom jag erinrade i mitt uttalande till statsverkspropositionen har sedermera *Norrlandskommittén* med skrivelse den 4 december 1944 överlämnat utlåtande med förslag till vissa åtgärder till främjande av småföretagarverksamheten i Norrland. Kommittén har därvid inledningsvis anfört, att man, även om exakta uppgifter till belysande av hantverkets och småindustriens omfattning i Norrland saknades, under alla förhållanden kunde utgå ifrån att hantverket och småindustrien även i de norrländska länen spelade en framträdande roll vid sidan av jordbruk, skogsbruk och industri. Samtidigt torde det emellertid, framhåller kommittén, icke kunna råda några tvivel om att det i dessa län funnes rikt utrymme för en fortsatt utveckling av hantverket och småindustrien, vare sig det gällde startande av nya företag eller — vilket ej vore mindre viktigt — utvidgning av redan befintliga företag. Med stöd av en av kommittén upprättad och på 1940 års folkräkning grundad sammanställning påvisar kommittén, att småföretagarverksamheten dock vore jämförelsevis ringa utvecklad i norra Sverige. I stort sett syntes verksamhetens omfattning minskas ju längre norrut man komme. Det hade, bortsett från jordbruket, varit skogen och malmen som mer utpräglad än på de flesta andra håll utgjort grundvalarna för näringslivet och föranlett tillkomsten av ett flertal stora industriföretag. Utmärkande för den norrländska industrien hade också varit, att den till stor del varit inriktad på export och endast i mindre grad på att tillgodose hemmamarknaden. Följden av ensidigheten hos näringslivet i de norrländska länen hade blivit, att detta kommit att lida av stor känslighet för konjunkturerna. Till belysande härav vore det tillräckligt att erinra om skogsindustriens utveckling och dess inverkan på de allmänna ekonomiska och sociala förhållandena i Norrland. De låge i sakens natur, att den produktion, som vore avsedd att tillgodose hemmamarknadens behov, vore mindre konjunkturskänslig än exportindustrien. Berörda förhållanden syntes enligt kommitténs mening särskilt förtjäna uppmärksamhet i nuvarande läge, då omfattande åtgärder övervägdes för att motverka en befarad fredskris.

Mot bakgrunden av vad sålunda anförts har det synts Norrlandskommittén uppenbart, att en utveckling av småföretagarverksamheten skulle för de norrländska länens del spela en särskild roll såsom stabiliserande faktor inom näringslivet. Vid sidan av ett bärkraftigt jordbruk av tillräcklig omfattning, ett rationellt skogsbruk och en på de norrländska råvarutillgångarna grundad storindustri torde, anför kommittén, en livskraftig småindustri och ett väl utvecklat hantverk vara en förutsättning för ett välbalanserat näringsliv i norra Sverige. I anslutning härtill framhåller kommittén, att en utveckling av småföretagarverksamheten ej kunde undgå att, jämsides med sin sysselsättningsbefrämjande verkan, i någon mån befordra norrlandsbefolkningens tillgång till olika slag av produkter, vilket skulle vara så mycket mera önskvärt, som en förbättrad levnadsstandard i många av-

seenden vore önskvärd i norra Sverige. Enligt kommitténs mening borde därför staten på olika sätt söka främja en intensifiering av småföretagarverksamheten i Norrland. En dylik intensifiering borde bland annat kunna åstadkommas genom en effektivisering av de norrländska företagareföreningarnas verksamhet. Denna effektivisering borde i sin tur kunna vinnas genom ett lämpligt klarläggande av företagareföreningarnas arbetsuppgifter, genom ett stärkande av deras organisatoriska uppbyggnad och personalresurser samt genom en rationalisering av formerna för statens medverkan till finansieringen av föreningarnas administration och långivningsverksamhet. I sådant hänseende hemställer kommittén, att åtgärder måtte vidtagas i syfte *dels* att företagareföreningarna i Norrland finge för sin långivande verksamhet komma i åtnjutande av statslån i huvudsaklig överensstämmelse med av kommittén angivna grunder, *dels* att för ifrågavarande långivning inrättades en statlig utlåningsfond och att såsom kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1945/46 anvisades ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, *dels* att årliga statsbidrag finge utgå till nämnda föreningar i anslutning till vissa av kommittén förordade bidragsgrunder, *dels* ock att till dylika statsbidrag åt de norrländska företagareföreningarna för budgetåret 1945/46 räknades med ett anslag av 160 000 kronor.

Kommittén säger sig av naturliga skäl ej ha haft anledning att framlägga förslag med avseende å andra företagareföreningar än de norrländska. Kommittén ansåge de särskilda förhållanden, som av kommittén framhållits såsom utmärkande för det norrländska näringslivet, utgöra vägande skäl för statsmakterna att snarast möjligt, utan avvaktan på eventuella utredningar rörande åtgärder för främjande av småföretagarverksamheten i allmänhet, för de norrländska länens del vidtaga åtgärder i den riktning, som av kommittén föresloges.

Över Norrlandskommitténs förslag ha *yttranden* inhämtats från statskontoret, riksräkenskapsverket, kommerskollegium, länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, styrelsen för statens hantverksinstitut, fullmäktige i riksgäldskontoret, styrelsen för svenska bankföreningen och styrelsen för svenska sparbanksföreningen. Kommerskollegium har därvid överlämnat yttranden från länsstyrelsen och landstingets finansberedning i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen och landstingets förvaltningsutskott i Värmlands län, samtliga handelskamrar i Norrland samt handelskamrarna i Göteborg och Karlstad, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation ävensom företagareföreningarna inom Göteborgs och Bohus samt Värmlands län. Av länsstyrelserna i de norrländska länen ha överlämnats yttranden från respektive landstings och hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt företagareföreningars styrelse.

Norrlandskommitténs förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet av de avgivna yttrandena. Fullmäktige i riksgäldskontoret, Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott och handelskammaren i Gö-

teborg ha emellertid helt avstyrkt förslaget, och även yttrandena från länsstyrelsen och landstingets finansberedning i Göteborgs och Bohus län, Bohusläns företagareförening, handelskammaren i Karlstad samt styrelsen för svenska sparbanksföreningen gå i avstyrkande riktning. I flertalet övriga yttranden ha erinringar framställts mot vissa delar av förslaget. Därjämte ha statskontoret, riksräkenskapsverket och kommerskollegium samt länsstyrelsen, landstingets förvaltningsutskott och företagareföreningen i Värmlands län ifrågasatt, huruvida icke de av kommittén föreslagna åtgärderna till främjande av småföretagarverksamheten i Norrland lämpligen borde utsträckas till att jämväl avse företagareföreningarna i Göteborgs och Bohus samt Värmlands län.

Företagareföreningarnas arbetsuppgifter.

Den första företagareföreningen bildades år 1937 i Norrbottens län under benämningen Norrbottens småindustriförening. Samma år tillkom Väster-norrlands läns företagareförening. Under år 1938 följde Bohusläns företagareförening och Västerbottens företagareförening, vilken senare förening avlöste vissa redan tidigare i detta län verkande organisationer. Jämtlands läns företagareförening tillkom år 1939. Slutligen bildades år 1941 Värmlands läns företagareförening och Gävleborgs läns företagareförening. Numera finnas alltså företagareföreningar i ett vart av de norrländska länen ävensom i Bohuslän och Värmlands län.

Beträffande föreningarnas ändamål brukar i stadgarna för dem angivas, att de ha *att* utreda möjligheterna för skapande av lönande företag, *att* genom propaganda främja en planmässigt ökad företagsamhet, *att* lämna upplysningar och råd rörande planering och finansiering av företag, *att* åt småföretagare, som äro medlemmar i respektive förening, förmedla lån från staten eller annan långivare, *att* — i den mån erforderligt kapital ställes till förenings förfogande — utdela bidrag samt lämna lån på fördelaktiga villkor till dylik företagare samt *att* befrämja företagens avsättningsmöjligheter. Jämlikt stadgarna för Västerbottens, Jämtlands läns, Västernorrlands läns, Bohusläns och Värmlands läns företagareföreningar ha dessa att främja även jordbrukets binärningar. Numera synes emellertid icke någon av föreningarna i nämnvärd grad taga befattning med dessa sistnämnda produktionsgrenar.

Under erinran om, att behovet av en livaktig småföretagarverksamhet i norra Sverige syntes påkalla speciella anordningar för att åvägabringa den önskvärda utvecklingen därstädes av småindustrien och hantverket, framhåller *Norrlandskommittén*, att det emellertid vore en nödvändig förutsättning för en statlig verksamhet av angivet slag, att lämpliga lokala organ funnes, till vilka verksamheten kunde knytas. Här för torde ej hantverkets och småindustriens egna organisationer lämpa sig. Dessa vore organ för tillgodosende i första hand av medlemmarnas intressen och kunde knappast förväntas visa något livligare intresse för främjande av ny företagsamhet,

varigenom ökad konkurrens inom branschen åstadkommes. Av vikt vore emellertid, att de organ, som avsåges skola handha de statliga stödåtgärderna, så nära som möjligt samarbetade med branschorganisationerna. Kommittén erinrar i anslutning härtill, att behov av särskilda organ för främjande av företagsamheten också framträtt inom samtliga län i Norrland och föranlett tillskapandet av företagareföreningarna samt att dessa hade till uppgift att verka för en utveckling av småföretagarverksamheten. Med den sammansättning föreningarnas styrelser i allmänhet erhållit kunde de sägas stå oberoende i förhållande till enskilda intressen, samtidigt som de kunde arbeta i fria former för uppnående av de mål, som uppställts. Dessa länsvis organiserade styrelser kunde betraktas som motsvarigheter till såväl hushållningssällskapens förvaltningsutskott som skogsvårdsstyrelserna. Att företagareföreningarna i stort sett representerade en lämplig form för främjande av småföretagarverksamhet torde ock erfarenheterna hittills ha givit vid handen. Detta behövde självfallet icke innebära, att föreningarna och deras verksamhet i allo vore uppbyggda på det mest lämpliga sätt. Då kommittén funnit det angeläget att utan tidsutdräkt söka skapa en lämplig organisation för eventuella stödåtgärder beträffande småföretagarverksamheten i de norrländska länen, hade kommittén ansett sig böra upptaga till övervägande, vad som kunde göras för att styrelserna för företagareföreningarna därstädes skulle kunna på bästa sätt fylla sin roll som länsorgan vid sidan av hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna samt för att föreningarna överhuvud taget skulle kunna verka så effektivt som möjligt. Såsom resultat av dessa överväganden framhåller kommittén i huvudsak följande.

Styrelserna för företagareföreningarna böra ha till sin allmänna funktion att som länsorgan arbeta på en sund utveckling av hantverket och småindustrin inom respektive län. En sådan styrelse bör i frågor berörande dessa verksamhetsgrenar även kunna företräda länet inför centrala myndigheter och fungera såsom remissinstans.

Vissa av företagareföreningarna ha jämlikt sina stadgar att främja, förutom hantverk och småindustri, även jordbrukets binärningar. Numera synes emellertid icke någon av föreningarna i nämnvärd grad taga befattning med dessa senare produktionsgrenar. Enligt kommitténs mening ligga hushållningssällskapen närmare än företagareföreningarna att ha hand om åtgärder för främjande av jordbrukets binärningar. Detta bör icke hindra, att föreningarna taga befattning även med sådana fall, där åsyftat företag visserligen närmast är att betrakta som en binäring till jordbruket men respektive hushållningssällskap anser företaget ligga utanför dess arbetsram. Det kan för övrigt ofta vara vanskligt att draga en skarp gräns mellan en dylik binäring och en småindustri. Även mellan hantverk å ena sidan och hemslöjd å den andra kan det i vissa fall uppstå svårighet att draga en gräns. Kommittén förutsätter, att denna fråga ordnas genom samarbete mellan företagareföreningarna och existerande hemslöjdsföreningar.

Beträffande arten av de uppgifter, som böra ankomma på företagareföreningarna i deras arbete på främjande av hantverk och småindustri, må erinras om att i stadgarna för företagareföreningarna brukar angivas, att dessa ha att utreda möjligheterna för skapande av lönande företag och genom propaganda främja en planmässigt ökad företagsamhet liksom även att lämna upplysningar och råd rörande planering och finansiering av före-

tag. Vidare skola föreningarna åt småföretagare, som äro medlemmar i respektive förening, förmedla lån från staten eller annan långgivare ävensom — i den mån erforderligt kapital ställes till föreningens förfogande — utdela bidrag samt lämna lån på fördelaktiga villkor till dylika företagare. Slutligen upptaga stadgarna såsom en uppgift för föreningarna att befrämja företagens avsättningsmöjligheter. Dessa punkter i företagareföreningarnas stadgar giva enligt kommitténs mening i stort sett tillfredsställande uttryck åt vad man bör anse utgöra dessa förenings ändamål. Kommittén vill dock fästa uppmärksamheten på att småföretagens egna branschorganisationer i framtiden kunna tänkas taga en eller annan av ifrågavarande uppgifter om hand. Till närmare belysande av innebörden och räckvidden av företagareföreningarnas olika uppgifter vill kommittén framhålla följande synpunkter.

Föreningarnas uppgift att verka för tillkomsten av nya företag har med all rätt ansetts innefatta även medverkan vid utvidgning av befintliga företag. Det har sålunda ej sällan förekommit, att en hantverkare erhållit hjälp till anskaffning av maskiner, varigenom hans produktion fått en mera industriell karaktär. Det förefaller kommittén givet, att företagareföreningarna ofta kunna fullgöra sin uppgift bättre på detta sätt än genom att uppmuntra till startande av ett nytt företag av samma slag som ett redan befintligt.

En företagareförenings arbete torde kunna underlättas genom att föreningen, såsom synes förekomma, för förteckningar över befintliga företag inom länet ävensom söker genom inventeringar bilda sig en uppfattning om var plats finnes för ny eller utökad företagsamhet inom den ena eller andra branschen. En sådan inventering synes lämpligen kunna verkställas i samarbete med vederbörande branschorgan samt de kommunala organen. Inventeringen möjliggör för förening att planmässigt arbeta på tillkomsten av nya företag eller utvidgning av gamla på olika orter samt att, om föreningen kommit i förbindelse med någon, som synes kvalificerad för startande av företag av viss art, anvisa denne ett arbetsfält, som kan lämpa sig för honom. Företagareföreningarna synas kunna ha stor nytta av att ha tillgång till intresserade lokala ombud eller kommittéer ute i kommunerna.

Vid såväl nyetablering som utvidgning av hantverks- eller småindustri-företag uppkommer i allmänhet behov av kapitalinvestering. I den mån företagaren då icke har tillgång till egna besparingar, blir han nödsakad att utnyttja kredit. Hans möjligheter att erhålla sådan hos kreditinrättning bli beroende av i vad mån han har till förfogande fastighetsinteckning med godtagbart förmånsrättsläge eller annan bankmässig säkerhet. Svårigheter kunna emellertid möta i detta avseende. Vad angår möjligheten att skaffa borgenslån eller växelkredit — särskilt den sistnämnda utgör för övrigt en föga önskvärd form för anläggningskredit — kan det visa sig vanskligt även för en dugande och skötsam småföretagare att få andra personer att ikläda sig ansvar för hans kredit och att få krediten placerad på skäliga villkor. I fall av sistnämnda art böra företagareföreningarna ha en viktig uppgift att fylla. Om fråga uppkommer om bistånd från en företagareförenings sida för startande eller utvidgning av ett företag och om kredit erfordras för detta ändamål, torde föreningen, där så befinner lämpligt, böra bistå företagaren vid underhandlingar med bankinrättning i syfte att vinna förmånligast möjliga villkor. Härvid måste det självfallet vara till fördel att kunna hänvisa till att föreningen medverkat vid uppgörande av kalkyler m. m. I den mån en företagareförening likväl ej lyckas att hos bankinrättning utverka tillräcklig kredit på skäliga villkor åt ett företag,

som enligt föreningens bedömande är värt att främjas, bör föreningen ha möjlighet att själv bispringa företagaren.

Även i andra fall än det nyss åsyftade bör företagareförening kunna uppträda såsom förhandlingsorgan mellan företagare och institutioner av olika slag. Sålunda bör förening, där det finnes motiverat, biträda företagarna vid uppgörelser med distributionsföreningar om tillhandahållande av elektrisk kraft och om taxorna härför samt med kommunala myndigheter om lämplig tomtmark m. m. Vidare bör företagareförening kunna giva företagare bistånd vid underhandlingar med transportföretag i fråga om ordnandet av transporter och kostnaderna för dessa. Stundom bör det också kunna vara lämpligt, att företagareföreningarna äro företagarna behjälpliga med att medverka till gemensamma inköp av maskinutrustning, redskap och råvaror. Härigenom böra fördelar kunna vinnas i fråga om pris och andra villkor. Även då det gäller avsättningen av hantverkets och småindustriens alster kunna företagareföreningarna tänkas fullgöra vissa uppgifter.

Vid sidan av de hittills nämnda uppgifterna för företagareföreningarna böra dessa anses ha en icke mindre betydelsefull mission att fylla genom konsulterande verksamhet och genom medverkan vid yrkesundervisningen. Föreningarna böra sålunda vid sidan om branschorganen genom lämplig upplysnings- och rådgivningsverksamhet uppmuntra till en i tekniskt och kommersiellt hänseende rationell drift. Även vid denna verksamhet bör ägnas intresse åt såväl planerade som redan befintliga företag. Enligt vad kommittén erfarit, ha föreningarna bedrivit en omfattande konsulterande verksamhet. Denna individuella rådgivning har avsett alla slags frågor — tekniska eller kommersiella — som kunna bli aktuella inom hantverket och småindustrien. Ett särskilt viktigt led i föreningarnas företagsfrämjande arbete utgör tydligen det bistånd, som föreningarna lämna vid kalkylering och planläggning i övrigt i kommersiellt och tekniskt hänseende i samband med nyetablering eller utvidgning av företag. Genom sin ifrågavarande verksamhet kunna föreningarna i någon mån sägas erbjuda en utfyllnad av den undervisning, som lämnas av yrkesundervisningsanstalterna.

Kommittén vill slutligen i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att redan företagareföreningarnas reguljära arbete för främjande av en ökad differentiering inom näringslivet kommer att vara ägnat att minska dettas känslighet för konjunkturförändringar. Emellertid ligger det nära till hands, att föreningarna komma att utnyttjas av det allmänna även för speciella åtgärder med syfte att motarbeta verkningarna av inträffande depressioner.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha förklarat sig vara tveksamma, huruvida de först under de senaste åren tillkomna företagareföreningarna skulle lämpa sig bättre än hantverkets och småindustriens egna organisationer såsom organ för främjande av företagsamheten inom ifrågavarande områden.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation framhåller, att, ehuru organisationen icke delade Norrlandskommitténs uppfattning att de lokala hantverks- och småindustrisammanslutningarna i och för sig skulle vara mindre lämpade att handhava ifrågavarande uppgifter, det dock för närvarande torde vara riktigast att såsom hittills i huvudsak anknyta verksamheten till företagareföreningarna. Då organisationen sålunda funne sig

kunna biträda kommitténs uppfattning, att företagareföreningarna i stort sett representerade en lämplig form för främjande av småföretagarverksamheten i Norrland, innebure detta emellertid icke, att föreningarnas hitillsvarande verksamhet skulle kunna i allo oreserverat godkännas. Organisationen anför vidare bland annat följande.

Enligt organisationens uppfattning bör företagareföreningarnas verksamhet i huvudsak begränsas till konsultation och kreditgivning. Givetvis kan det bli nödvändigt att på skilda sätt bistå de företag, till vilka beviljats lån, men organisationen vill bestämt avstyrka förslaget, att föreningarna såsom en allmän uppgift skulle erhålla att representera företagare vid underhandlingar med myndigheter och enskilda inrättningar eller uppträda såsom förhandlingsorgan vid uppgörelser med elektriska distributionsföreningar, transportföretag etc. Dessa uppgifter hava hittills ålegat hantverksföreningar och yrkessammanslutningar. Med sin ingående lokalkännedom och sin auktoritativa ställning inom ortens näringsliv äro också särskilt hantverksföreningarna väl lämpade för handhavande av ifrågavarande uppgifter. Skulle yrkesorganisationerna komma att berövas flera av sina viktigaste arbetsuppgifter, komme deras utvecklingsmöjligheter givetvis att beskäras och hinder skapas för uppbyggande av det effektiva organisationsväsende bland näringsidkarna, som komittén själv funnit önskvärt. Vad nu sagts gäller jämväl den föreslagna medverkan till gemensamma inköp av maskinutrustning, råvaror etc. samt de ifrågasatta uppgifterna, då det gäller avsättningen av hantverkets och småindustriens alster. Vad sistnämnda fråga beträffar, vill organisationen erinra om den kommersiella förmedlingstjänst, som sedan några år tillbaka utgör en av organisationens egna verksamhetsgrenar. Dess uppgift är att förmedla arbeten åt hantverkare och småindustriidkare av alla kategorier. Genom förmedlingstjänstens speciella underleveransavdelning skapas kontakt mellan småföretagare och beställare inom den större industrien, upprättas fabriktionslistor, förmedlas anbud och förfrågningar etc.

Det synes heller icke motiverat, att företagareföreningarnas konsultationsverksamhet utvidgas till en allmän upplysnings- och utbildningsverksamhet på det tekniska eller affärsekonomiska området. I tekniskt avseende erbjuder statens hantverksinstitut numera utmärkta möjligheter till fortbildning genom kurser för företagare i olika branscher, och på det ekonomiska området bedriver organisationen genom sin informationstjänst ett omfattande studiearbete i samarbete med landets ledande korrespondensinstitut. Därest en intensifierad verksamhet på ifrågavarande områden anses påkallad för Norrlands vidkommande, synes det mera ändamålsenligt att bevilja ökade medel till statens hantverksinstitut för kurser i landsorten samt att anvisa större anslag till organisationens informationstjänst.

Organisationen säger sig vara angelägen understryka att organisationen, då den funnit sig böra i huvudsak avstyrka de föreslagna utvidgningarna av företagareföreningarnas verksamhet, härmed icke velat förklara det olämpligt att föreningarna i samråd med och på framställning av näringsidkarnas egna sammanslutningar grepe in på ifrågavarande områden. Så skedde i viss omfattning redan nu, och därest näringslivet erhöile ökat inflytande i föreningarna, torde berörda samarbete kunna intensifieras. Av vikt vore emellertid, att initiativet och ledningen på nu ifrågavarande områden låge hos hantverkets och småindustriens egna organisationer. Sävitt gällde konsulta-

tionsverksamhet och långivning vore det däremot otvivelaktigt ett önskemål, att företagareföreningarnas resurser förstärktes. I förstnämnda fall erfordrades allsidigare expertis vid uppgörande av företagskalkyler etc. och beträffande kreditgivningen ökade anslag för utlåningsändamål. I fråga om företagareföreningarnas arbetsuppgifter ville organisationen slutligen som sin mening uttala, att föreningarna borde verka för främjande av hantverk och småindustri men icke syssla med företag inom jordbrukets binärningar (t. ex. hönsavel), vilket borde tillhöra hushållningssällskapens uppgifter.

Statskontoret har i förevarande avseende gjort uttalande av liknande innebörd som Sveriges hantverks- och småindustriorganisation.

Sveriges industriförbund anser, att frågan hur en ändamålsenlig arbetsfördelning närmare borde utformas och vilka modifikationer som därav kunde föranledas i kommitténs förslag borde bli föremål för ytterligare undersökning, varvid samråd borde äga rum med Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Därvid borde också övervägas om och på vad sätt särskilda förutsättningar kunde skapas för ett nära och förtroendefullt samarbete mellan företagareföreningarna, å ena, samt lärningsidkarnas egna organisationer, å andra sidan.

Kommerskollegium yttrar:

Huvuduppgiften i föreningarnas verksamhet bör enligt kollegii förmenande fortfarande ligga i lånerörelse och därmed förbunden konsultation. De administrationsbidrag, som föreningarna enligt förslaget skulle erhålla, och den skisserade utökningen av personalen torde ej — åtminstone ej i de största länen — medgiva splittring på allt för många arbetsuppgifter.

I frågan, huruvida föreningarna böra befatta sig med jordbrukets binärningar, vill kollegium framhålla, att ett nära samarbete allt fortfarande kan vara önskvärt mellan föreningarna och hushållningssällskapen. I de fall, vilka hushållningssällskapen må finna ligga utanför deras arbetsram, böra därför föreningarna ej vara förhindrade att — om särskilda skäl föreligga — lämna lån till hantverks- och småindustriföretag, även om dessa äro att betrakta som binäring till jordbruket.

Som av kommittén framhållits ligger det vikt uppå att ett intimt samarbete äger rum mellan föreningarna och förefintliga hantverks- och småindustriorganisationer (branschorganisationer). Särskilt angeläget blir ett dylikt samarbete i fråga om verksamhet såsom förhandlingsorgan eller för underlättande av avsättning av hantverkets och småindustriens alster, områden som väl i första hand få anses tillkomma branschorganisationerna. Hinder kan dock ej anses möta att även föreningarna kunna anlitas som förhandlingsorgan, men denna deras verksamhet, liksom även deras befattning med avsättningsproblem, synes böra inskränkas till fall, som ej med fördel kunna omhändertagas av branschorganisation.

Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och *Bohusläns företagareförening* finna icke motiverat, att jordbrukets binärningar undantagas från företagareföreningarnas verksamhet.

Företagareföreningarnas organisation.

Företagareföreningarna äro konstruerade som ekonomiska föreningar u. p. a. och äro sålunda underkastade 1911 års föreningslags bestämmelser.

Till medlemmar av föreningarna kunna enligt dessas stadgar antagas för respektive förenings syften intresserade enskilda personer, bolag, föreningar och stiftelser ävensom länets landsting och hushållningssällskap samt kommuner och andra samfälligheter. Insatserna lyda på 5 kronor utom vad beträffar Gävleborgs läns, Bohusläns och Värmlands läns företagareföreningar, där insatsen utgör 10 kronor. Antalet andelar, som få innehavas av en och samma medlem, är hos de flesta föreningar maximerat.

Det torde vara vanligt, att företagare, som söker bistånd av en förening, även inträder som medlem. Däremot synes det ej ha varit att räkna med att andra småföretagare i allmänhet varit intresserade av att bidra till den ifrågavarande verksamhetens finansiering.

Företagareföreningarnas stadgar föreskriva i allmänhet, att förenings styrelse skall bestå av fem ledamöter, av vilka en utses av länsstyrelsen, en av landstinget, en av hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt två genom val å ordinarie föreningssammanträde. Undantag från denna regel utgöra dels Gävleborgs läns företagareförening med sju styrelseledamöter, av vilka två utses av länsstyrelsen, en av hushållningssällskapet och fyra å föreningssammanträde, dels ock Bohusläns och Värmlands läns företagareföreningar, vilkas styrelser bestå av nio ledamöter, utsedda respektive en av länsstyrelsen, en av landstinget, en av hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt sex å föreningssammanträde. Av revisorerna brukar en utses av landstinget eller länsstyrelsen och en väljas på föreningssammanträde. Härjämte brukar såsom villkor för statslån föreskrivas, att en särskild revisor skall utses av chefen för socialdepartementet.

De verkställande tjänstemännen hos föreningarna utgöras av konsulenter. Hos Norrbottens småindustriförening äro anställda en civilingenjör och en biträdande konsulent, den sistnämnde med examen från tekniskt institut. Hos denna förening är numera dessutom anordnad en särskild möbelarkitektbyrå med en möbelarkitekt med viss fackutbildning såsom föreståndare. Västerbottens företagareförening har anställda en konsulent, tidigare förman och arbetsledare inom industri, och en kontorist och kassör med handelsskoleutbildning samt har för avsikt att snarast möjligt tillsätta en befattning som affärsingenjör. Hos Jämtlands läns företagareförening är anställd en civilingenjör. Västernorrlands läns företagareförenings konsulent har tidigare bland annat varit driftingenjör hos vissa industriföretag. Gävleborgs läns företagareförening har anställd en konsulent med examen vid handelshögskolan i Stockholm. Bohusläns företagareförenings konsulent har tidigare varit industrichef, varjämte hos föreningen finnes anställd en båtbyggnadskonsulent. Hos Värmlands läns företagareförening slutligen är såsom konsulent anställd en ingenjör, utexaminerad från tekniskt institut. För sekreteraregöro-

mål m. m. anlita föreningarna i allmänhet befattningshavare hos respektive länsstyrelser mot ersättning i form av arvode. Vidare är hos föreningarna anställd kvinnlig biträdespersonal, i en del fall med viss handelsskoleutbildning.

Kostnaderna i avrundade belopp för företagareföreningarnas administration samt erhållna bidrag till täckande av dessa kostnader, allt avseende år 1943, framgå av följande tabell.

Förening	Kostnader kronor	Bidrag kronor	
		Från staten	Från landsting
Norrbottns småindustriförening.....	27 000	9 500	5 000
Västerbottens företagareförening	32 000	9 000	10 000
Jämtlands läns företagareförening	12 000	8 000	1 500
Västernorrlands läns företagareförening	18 000	9 000	1 500
Gävleborgs läns företagareförening.....	14 000	8 000	1 500
Bohusläns företagareförening	25 000	8 500	6 000
Värmlands läns företagareförening.....	19 000	8 000	2 000

Vissa mindre bidrag ha även i ett par fall beviljats av vederbörande hushållningssällskap, varjämte förekommit att bidrag utgått från kommuner och enskilda. I övrigt ha föreningarnas administrationskostnader i huvudsak täckts genom upplupna räntor, bland annat å statliga subventionsmedel, samt i någon mån genom anlitande av föreningarnas kapital.

Med avseende å frågan huru företagareföreningarna för framtiden borde vara konstruerade i rättsligt och organisatoriskt avseende har *Norrlandskommittén* ansett först böra övervägas, huruvida den nuvarande föreningsformen i stort sett borde bibehållas eller om de tilläventyrs borde erhålla en mera statlig eller kommunal prägel. Som skäl för att företagareföreningarna borde ombildas till allmänna organ, exempelvis med liknande konstruktion som skogsvårdsstyrelserna, kunde enligt kommitténs mening anföras, att föreningarna fullgjorde samhälleliga uppgifter och för detta ändamål i avsevärd mån vore beroende av stöd från det allmännas sida. Emellertid hade kommittén för sin del stannat för att föreslå ett bibehållande av nuvarande föreningsform med hänsyn till arten av det arbete, som ankomme på föreningarna. Det allmänna borde dock erhålla ett väsentligt inflytande över handhavandet av föreningarnas verksamhet. Detta gällde icke blott staten utan även landstingen. Dessa senare torde vara de länsorgan, som stode närmast att fungera som huvudmän för föreningarna. Landstingen hade överblick över länens förhållanden och behov, varjämte de tack vare sin uttaxeringsrätt hade möjlighet att i ett eller annat ur länets synpunkt betydelsefullt hänseende komplettera de åtgärder, som av staten vidtoges för stödjande av föreningarnas verksamhet.

Kommittén framhåller vidare, att medlemskap i förening liksom hittills ej borde förbehållas idkare av hantverk och småindustri utan stå öppet för envar, enskild eller institution, som vore intresserad av föreningens syften. För

att icke alltför stort inflytande inom föreningen skulle kunna samlas hos en eller ett fåtal större andelstecknare, borde i stadgarna för förening införas föreskrift om att varje föreningsmedlem skulle ha en röst vid föreningssammanträde oberoende av antalet tecknade andelar. Härigenom torde småföretagarnas anslutning till föreningarna komma att uppmuntras, vilket enligt kommitténs mening skulle vara önskvärt. Enär staten enligt kommitténs förslag i stor utsträckning komme att finansiera föreningarnas verksamhet, förordade kommittén, att företagareförenings stadgar skulle underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

Kommittén framhåller i anslutning härtill, att en viktig fråga vore, huru företagareföreningarnas styrelser borde vara sammansatta. Enligt nuvarande föreningsstadgar gällde i allmänhet, att förenings styrelse bestode av fem ledamöter, av vilka en utsåges av länsstyrelsen, en av landstinget, en av hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt två genom val å ordinarie föreningssammanträde. Som undantag från denna regel gällde i Gävleborgs län, att antalet styrelseledamöter uppginge till sju, nämligen två utsedda av länsstyrelsen, en av hushållningssällskapet och fyra genom föreningsval. Det syntes i allmänhet ha ordnats på sådant sätt, att de styrelseledamöter, som valts å föreningssammanträde, representerat industrien och hantverket samt att någon av dem även företrätt den större industrien. Enligt kommitténs mening vore det lämpligt, att företagareförenings styrelse även i fortsättningen bestode av representanter såväl för det allmänna som för idustrien och hantverket. Gemensamt för dem alla borde uppställas som önskemål, att de väl kände till näringslivet i länet och såvitt möjligt även inom landet i övrigt. Med hänsyn till att staten och landstingen förutsattes skola tillskjuta de medel, som föreningarna behöfde för sin lånerörelse och sin administration, syntes det enligt kommitténs mening naturligt, att det allmänna erhöile majoritet inom styrelsen. En av ledamöterna borde sålunda utses av statligt organ. Skäl kunde visserligen tala för att det borde tillkomma länsstyrelsen såsom högsta länsmyndighet att tillsätta denna ledamot. Med hänsyn till att företagareföreningarnas verksamhet i de norrländska länen enligt kommitténs förslag komme att bliva ett betydelsefullt led i statsmakternas allmänna strävanden att utveckla småindustrien och hantverket ansåge emellertid kommittén lämpligt, att Kungl. Maj:t utsåge ifrågavarande styrelseledamot. Denne borde tillika vara styrelsens ordförande. En sådan anordning torde även underlätta kontakten mellan föreningarna och de centrala statsorgan, som komme att taga befattning med långivningen till företagareföreningarna, något som syntes vara av viss vikt i betraktande av de betydande medel, som avsåges att ställas till föreningsstyrelsernas förfogande.

Beträffande de övriga ledamöterna av företagareföreningarnas styrelse samt revisorerna för granskning av föreningarnas räkenskaper anför kommittén följande.

Såvitt kommittén kan finna, böra landstingen i egenskap av länens kommunala organ ha anledning att intressera sig för den företagsfrämjande verksamhet, som utövas av företagareföreningarna. Landstingen torde stå

närmast att betraktas som huvudmän för företagareföreningarna. Kommittén har också räknat med att landstingen, med kännedom om vad förhållandena i respektive län kräva, skola vara villiga att tillskjuta vissa medel för verksamheten till utfyllnad av vad som anslås från statens sida. Det synes med hänsyn härtill ligga närmast till hands, att det allmännas representanter i företagareförenings styrelse, med bortseende från den av Kungl. Maj:t utsedda ledamoten, tillsättes av vederbörande landsting. För främjande av det intima samarbete som, oavsett att jordbrukets binärningar undantagas från företagareföreningarnas verksamhet, bör upprätthållas mellan dessa senare och hushållningssällskapen liksom mellan organisationernas chefstjänstemän, synes det lämpligt, att landsting som en av sina ledamöter i företagareförenings styrelse utser någon som samtidigt representerar hushållningssällskapet.

I överensstämmelse med vad nu anförts torde företagareförenings styrelse lämpligen böra bestå av fem ledamöter, av vilka en utses av Kungl. Maj:t och två av landstinget samt två väljas å föreningssammanträde. Det torde emellertid böra stå företagareförening fritt att i stället bestämma antalet ledamöter i styrelsen till sju, varvid fortfarande en torde böra utses av Kungl. Maj:t samt hälften av de övriga utses av landstinget och den andra hälften väljas å föreningssammanträde. Motsvarande antal suppleanter torde böra tillsättas i enahanda ordning.

Enligt nuvarande föreningsstadgar brukar en revisor utses av länsstyrelsen eller landstinget och en revisor väljas på föreningssammanträde. Härjämte utser chefen för socialdepartementet en särskild revisor. Till denna sistnämnda funktion är för alla föreningarna utsedd en och samma person. Enligt Norrlandskommitténs mening är den nu tillämpade ordningen i huvudsak lämplig. Det synes dock kommittén, som om landstinget hellre än länsstyrelsen bör utse den ene revisorn. Det bör förutsättas, att landstinget på denna post sätter en person, som är väl kvalificerad för uppgiften. Den av chefen för socialdepartementet utsedde revisorn torde böra ersättas med ett statligt ombud, som har tillfälle att följa föreningens förvaltning och taga del av räkenskaperna. Ombudet har självfallet att framställa de erinringar, vartill han finner anledning.

Vad härefter angår behovet av personal hos företagareföreningarna framhåller kommittén, att det syntes önskvärt att personalen företrädde såväl kommersiell som teknisk sakkunskap. På föreståndaren för förening — vilken torde böra benämnas direktör — borde ställas stora krav på allmän duglighet och på ingående kännedom om näringsförhållanden. Med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande för näringslivet i länen betydelsefulla befattningar besattes med så lämpliga personer som möjligt förordade kommittén, att tillsättning av sådan befattning skulle ske efter kungörelseförfarande. Det syntes enligt kommitténs mening även lämpligt, att beslut, som företagareförenings styrelse fattade beträffande tillsättning av direktör, skulle kunna överklagas hos Kungl. Maj:t. Direktör borde icke utan medgivande av Kungl. Maj:t få åtaga sig avlönat uppdrag. Åtminstone hos vissa föreningar borde även anställas en konsulent. I den mån direktören ej hade teknisk sakkunskap, borde sådan företrädas av konsulenten. Härutöver borde man räkna med att förening i särskilda fall skulle behöva anlita speciell expertis.

Beträffande frågan om huvudmannaskapet för företagareföreningarna ifrågasätter *kommerskollegium* möjligheten att genomföra den av Norrlands-kommittén föreslagna anordningen med landstingen såsom huvudmän. Visserligen hade landstingen hittills i flera fall lämnat ej obetydliga bidrag, men om landstingen kunde deltaga i föreningarnas finansiering i den utsträckning kommittén syntes ha räknat med förefölle dock *kollegium* tveksamt. — *Västernorrlands läns företagareförening* och *Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott* ifrågasätta likaledes lämpligheten av att landstingen skulle bli föreningarnas huvudmän. Landstingets uppgift låge icke direkt på det produktionsbefrämjande området, och ej heller ägnade sig landstinget åt arbetsförhållandena eller sysselsättningsmöjligheterna inom industri, hantverk eller handel. Landstingets uppgifter låge mera åt den sociala verksamheten, såsom handhavandet av sjukvården, viss undervisning samt mödrahjälp och barnavård med flera andra rent sociala uppgifter. Då landstinget redan hade en representant i föreningens styrelse, vore samarbetet säkrat. — Uttalande i samma riktning har gjorts av *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott*.

Kommitténs förslag, att varje medlem i föreningen skulle äga en röst, oberoende av antalet andelar, anser *Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* icke vara lämpligt, även om förslaget ur demokratisk synpunkt vore fullt korrekt. En företagareförening vore icke konstruerad såsom en ekonomisk förening i vanlig bemärkelse för handhavande av sina egna angelägenheter utan vore en förening för handhavande av allmänna medel till näringslivets förkovran. Skulle kommitténs förslag beträffande rösträttens utövande fastställas, syntes man därmed undanröja den trygghet som man ville vinna genom det allmännas inflytande på verksamheten. Förvaltningsutskottet ville därför förorda, att föreningsmedlem, såsom för närvarande vore fallet med *Norrbottens småindustriförening*, skulle äga en röst för varje andel intill maximiantalet 50 stycken. Liknande synpunkter framföras av *Norrbottens småindustriförening* och *Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott*.

Frågan om sammansättningen av företagareförenings styrelse har uppmärksamrats i flertalet yttranden. *Kommerskollegium* och *handelskammaren i Gävle* föreslå, att företagareförenings styrelse skall bestå av sju ledamöter, av vilka en, ordföranden, skulle utses av Kungl. Maj:t medan länsstyrelsen, landstinget, handelskammaren samt Sveriges hantverks- och småindustriorganisation skulle utse en vardera och två skulle väljas å förenings-sammanträde. Handelskammaren i Gävle tillägger, att härigenom såväl det allmännas krav på kontroll av verksamheten som hantverkets och småindustriens berättigade krav på representation skulle tillgodoses. — *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* föreslår likaledes, att antalet ledamöter bestämmes till sju, varav dock en, tillika ordförande, skulle utses av Kungl. Maj:t, en av länsstyrelsen, två av landstinget, en av organisationen efter förslag av vederbörande länsförbund samt två genom val å förenings-sammanträde. Härigenom erhöles det allmänna majoritet inom styrelsen,

men garantier förelåge jämväl att näringslivet självt erhöles viss representation. Organisationen ansåge det lämpligt, att länsstyrelserna vid sidan av landstingen erhöles viss representation, bland annat med hänsyn till Gävleborgs län, där Gävle stad icke deltog i landsting. — *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anser i likhet med *Gävleborgs läns företagareförening*, att något direkt behov av ändring i sättet för utseende av föreningens styrelse icke förelåge. För Gävleborgs läns företagareförenings del borde, då föreningen till verksamhetsområde hade hela Gävleborgs län och Gävle stad icke inginge i länets landstingsområde, även stadsfullmäktige i Gävle utse ledamot av styrelsen. *Handelskammaren i Sundsvall* finner det erforderligt, att föreningarnas organisation redan nu inrättades så att den på ett effektivt sätt stode rustad även för större uppgifter. Styrelsen borde givas en sådan sammansättning, att den representerade såväl det allmänna som den existerande företagsamheten på ett tillfredsställande sätt. Under senare tid hade länsarbetsnämnderna erhållit ett dominerande inflytande på arbetsmarknadens reglering, och det kunde ifrågasättas om icke även denna organisation borde vara representerad i företagareföreningarnas styrelser. Dessa borde i så fall utökas till sju ledamöter, varav en, tillika ordförande, skulle utses av Kungl. Maj:t, två väljas av landstinget, en av länsarbetsnämnden, en av Sveriges hantverks- och småindustriorganisation och två å föreningssammanträde. — *Västernorrlands läns företagareförening* har framhållit liknande synpunkter, och även *Värmlands läns företagareförening* och *Värmlands läns landstings förvaltningsutskott* anse, att länsarbetsnämnderna böra vara representerade i styrelserna. — *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhåller, att även om företagareföreningarna i fortsättningen icke skulle ägna sig åt jordbrukets binäringar, det dock i Norrland med hänsyn till det norrländska jordbrukets speciella karaktär rådde ett mycket starkt samband mellan jordbruket och de åtgärder, som kunde vidtagas för beredande av sysselsättning inom hantverk och småindustri. Enligt förvaltningsutskottets mening skulle en ökad sysselsättning inom dessa verksamhetsgrenar vara ett synnerligen effektivt medel till motverkande av de svårigheter som den stora förekomsten av ofullständiga jordbruk i Norrland innebure. Det rådde följaktligen ett mycket nära samband mellan företagareföreningarnas verksamhet och den verksamhet hushållningssällskapen företrädde. Förvaltningsutskottet ansåge därför att hushållningssällskapen om möjligt borde beredas inflytande inom företagareföreningarnas styrelse på det sättet, att vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott finge utse en ledamot i respektive företagareförenings styrelse. — *Norrbottens småindustriförening* och *handelskammaren i Luleå* ha gjort enahanda uttalanden. — *Norrbottens hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhåller, att därest icke vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott kunde beredas tillfälle att invälja en representant i styrelsen, syntes det böra stadgas att en av de av landstinget utsedda ledamöterna skulle representera jordbruksnäringen. — *Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat sig i samma riktning. — *Handelskammaren i Karlstad* finner, att sakkunskapen

hos det praktiska livets män i allt för ringa grad tagits i anspråk i förslaget till sammansättning av styrelse. Handelskammaren ifrågasätter huruvida icke i stället för en av landstingets representanter ett av länets hantverk och småindustri särskilt valt ombud borde beredas plats i styrelsen. — *Fullmäktige i riksgäldskontoret* anse det föga lämpligt, att Kungl. Maj:t skulle utse en styrelseledamot av detta slag i stället för såsom nu vederbörande länsstyrelse. Det förefölle fullmäktige som om — bortsett från Gävleborgs län — tillräckliga skäl överhuvud taget icke anförts för ändring av den nuvarande ordningen. — *Handelskammaren i Göteborg* anser, att styrelsens ordförande skulle utses av länsstyrelsen, varigenom vunnnes en säkrare garanti för att ordföranden vore tillräckligt förtrogen med förhållandena inom föreningens verksamhetsområde. *Bohusläns företagareförening* finner så gott som alla skäl tala för att länsstyrelsen borde tillsätta styrelsens ordförande i stället för Kungl. Maj:t. — *Norrbottens småindustrieförening* finner någon annan ändring av bestämmelserna i stadgarna i detta avseende icke erforderlig än att den av länsstyrelsen utsedda ledamoten skall vara styrelsens ordförande.

Kommitténs förslag om att föreståndaren för förening borde benämnas direktör och att tillsättning av direktören skulle kunna överklagas hos Kungl. Maj:t har mött invändningar i ett stort antal yttranden. I allmänhet har det därvid framhållits, att titeln konsulent vore att föredraga, enär en person med denna titel hade lättare att finna den direkta kontakten med småföretagarna än en person i direktörsställning. Vad angår den ifrågasatta rätten att hos Kungl. Maj:t överklaga beslut om tillsättning har bland annat framhållits, att en dylik rätt skulle giva mindre säkerhet för att den i praktiskt avseende lämpligaste sökanden verkligen erhöile befattningen. — *Riksråenskapsverket* anför, att även om det avsteg från allmänna rättsprinciper, som införandet av ett sådant besvärsinstitut syntes innebära, befunnnes kunna godtagas och genomföras i föreslagen ordning, ville ämbetsverket för sin del ifrågasätta lämpligheten av att på detta sätt skapa en möjlighet att faktiskt överflytta ansvaret för tillsättning av direktör från vederbörande föreningsstyrelse till Kungl. Maj:t. Ämbetsverket hyste med andra ord den uppfattningen, att antingen borde ansvaret för att lämplig person utsåges till direktör helt ankomma på föreningens styrelse eller också borde, därest möjlighet ansåges böra finnas att i detta avseende erhålla en sakprövning av Kungl. Maj:t, föreskrift intagas i föreningsstadgarna om att direktören skulle tillsättas av Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:t underställa förvaltningsorgan, exempelvis länsstyrelsen.

Företagareföreningarnas låneverksamhet och finansieringen av densamma.

För möjliggörande av sådan kreditgivning från företagareföreningarna, som dessa enligt sina stadgar förutsatts skola handhava, har staten anvisat medel från reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. eller tidigare motsvarande anslag. Medlen ha beviljats delvis såsom lån och delvis såsom subvention. Företagareföreningarna ha av staten hit-

tills erhållit understöd med inalles 3 952 500 kronor, därav 2 685 000 kronor såsom lån och 1 267 500 kronor såsom subvention.

De statliga lånen ha beviljats på i huvudsak följande villkor. Å lånebelopp beräknas under två år från lyftningsdagen icke någon ränta. För tiden därefter skall å ogulden del av lånebeloppet gäldas ränta efter 3,5 procent. Lån är tills vidare amorteringsfritt. Återbetalning skall framdeles ske i enlighet med beslut, som kommer att meddelas av Kungl. Maj:t. Säkerhet för statslånen påfordras ej. Beträffande de beviljade subventionsbeloppen äro några särskilda villkor i regel ej föreskrivna utöver den för understödsbeloppen i deras helhet givna föreskriften, att de skola användas till bidrag och lån, som beviljas av förening.

I detta sammanhang må även nämnas, att Norrbottens småindustriförening av landstinget samt vissa större företag mottagit sammanlagt 85 000 kronor som gåva, Västerbottens företagareförening erhållit lån av landstinget å mycket betydande belopp samt bidrag från bolag och samfälligheter å 80 000 kronor, Jämtlands läns företagareförening av landstinget mottagit 25 000 kronor som räntefritt lån samt Västernorrlands läns företagareförening av ett antal industribolag tilldelats sammanlagt 55 000 kronor i bidrag.

Omfattningen av företagareföreningarnas långivningsverksamhet, avseende intill 1943 års utgång av föreningarna beviljade lån, framgår av följande sammanställning:

Förening	Beviljade lån; kronor	Vid slutet av år 1943 ute- stående lån; kronor	Antal företag, som beviljats lån
Norrbottens småindustriförening.....	452 500	304 000	49
Västerbottens företagareförening.....	761 300	446 800	515
Jämtlands läns företagareförening	242 900	153 000	64
Västernorrlands läns företagareförening	586 000	295 000	95
Gävleborgs läns företagareförening.....	156 700	103 000	37
Bohusläns företagareförening	667 915	411 900	91
Värmlands läns företagareförening.....	100 000	97 500	15

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår, har *Norrandskommittén* föreslagit inrättandet av en statlig utlåningsfond, från vilken företagareföreningarna i Norrland skulle få komma i åtnjutande av statslån för finansieringen av den av föreningarna bedrivna låneverksamheten. Några bidrag och lån för ändamålet skulle icke vidare utgå från det under riksstatens femte huvudtitel uppförda anslaget till arbetsmarknadens reglering m. m. Kommittén har upprättat förslag till kungörelse angående lån från lånefonden för de norrländska företagareföreningarna, vari låneverksamheten närmare reglerats och bestämmelser även upptagits rörande föreningarnas organisation.

Då jag icke är beredd att nu förorda ett genomförande av kommittéförslaget i denna del, vilket föranlett åtskilliga erinringar i de däröver avgivna *yttrandena*, finner jag icke anledning att i detta sammanhang ingå på en närmare redogörelse för vad härutinnan i ärendet förekommit.

Anslag till företagareföreningarnas verksamhet.

Norrlandskommittén erinrar att företagareföreningarna för sin verksamhet tagit i anspråk, förutom de av staten anvisade medlen till administrationskostnader samt vissa av landstingen m. fl. beviljade bidrag till samma ändamål, även ränteinkomster, som uppkommit genom att av föreningarna mottagna lånemedel varit räntefria under två år samt beträffande mottagna subventionsmedel någon förräntningsplikt överhuvud taget icke ifrågakommit, under det att däremot föreningarna å sin sida åtminstone till större delen placerat dessa medel mot ränta. I vissa fall syntes också subventionsmedlens kapital ha anlåtats för administrationskostnader. För framtiden borde det vara ett önskemål, att de medel, som anvisades till lån och eventuellt bidrag, ej toges i anspråk för administrationen.

Beträffande beräkningen av de statliga administrationsbidragen kunde det enligt kommitténs mening diskuteras, huruvida man borde räkna med att staten skulle svara för hela kostnaden för verksamheten eller om landsting och eventuellt andra institutioner skulle förutsättas liksom hittills bidraga till administrationen. Kommittén ville för sin del förorda, att visst belopp, varierande efter verksamhetens omfattning i de olika länen, beräknades såsom statsbidrag för envar av de norrdländska företagareföreningarna samt att ytterligare erforderliga medel i mån av behov anvisades av landstingen.

För att ge en uppfattning om den ungefärliga ram, inom vilken administrationskostnaderna åtminstone hos de större företagareföreningarna kunde antagas hålla sig, har kommittén framlagt följande exempel på en utgiftsstat, som skulle kunna motsvara behovet.

Löner och arvoden:

En direktör och en konsulent, sammanlagt	kronor 25 000
Bokförings- och skrivbiträdespersonal, sammanlagt	» 7 000
Särskilda experter	» 1 000
Sekreterare och juridisk rådgivare	» 500

Resekostnader och traktamenten:

Styrelseledamöter och revisorer	» 1 500
Konsulenter	» 7 000
Kontorshyra	» 2 000
Upplysningsverksamhet och reklam m. m.	» 3 000
Övriga expenser	» 3 000

Summa kronor 50 000.

Med hänsyn till vad av kommittén i det föregående anförts rörande angelägenheten av att för direktörsbefattningarna hos företagareföreningarna förvärvades personer, som vore så lämpliga som möjligt för sina uppgifter, och till konkurrensen med det enskilda näringslivet om sådana dugande krafter borde man enligt kommitténs mening räkna med en förhållandevis hög ersättning åt dessa. Där det på grund av arbetsuppgifternas omfattning skulle

visa sig nödvändigt för en företagareförening att ha anställd större personal än nu angivits eller det å andra sidan skulle befinnas obehövt att anställa mer än en tjänsteman i direktörs- eller konsulentgrad, påverkades givetvis administrationsutgifterna i motsvarande mån.

Med utgångspunkt från förut skisserade kostnadsberäkning ansåge Norrlandskommittén maximibeloppet för det statliga administrationsbidraget till en företagareförening böra utgöra 35 000 kronor. Administrationsbidraget borde bestämmas för ett vart budgetår med hänsynstagande till såväl kostnaderna under nästförflutet budgetår som de uppskattade utgifterna för det löpande budgetåret. Sammanlagda kostnaden för statsbidrag till de norrländska företagareföreningarna borde i enlighet med det här anförda för budgetåret 1945/46 beräknas uppgå till omkring 160 000 kronor. I den mån företagareföreningarna ålades särskilda uppgifter, som kunde antagas föranleda en ökning av utgifterna utöver vad som betraktades såsom normalt, borde denna kostnadsökning helt täckas av statsmedel.

Spörsmålet om anslag till företagareföreningarnas verksamhet har uppmärksammats i ett antal yttranden.

Kommerskollegium håller före att försiktighet bör iakttagas i fråga om anslagen till föreningarnas administrationskostnader. Utökning av föreningarnas personal borde möjliggöras först efter noggrann prövning, varvid en differentiering föreningarna emellan med hänsyn till omfattningen av deras verksamhet kunde bli erforderlig. Vid avvägning av bidragen torde man — såsom hittills och i en del fall i ökad omfattning — kunna räkna med att landsting och andra bidroge till bestridande av kostnaderna. Hittills hade dessa bidrag utgått med belopp varierande mellan cirka 2 500 och 10 000 kronor. Kollegium erinrar i detta sammanhang om att kollegium i skrivelse den 30 augusti 1944 vid överlämnandet till Kungl. Maj:t av företagareföreningarnas ansökningar om anslag för budgetåret 1945/46 icke ansett sig kunna tillstyrka högre belopp än 130 000 kronor som bidrag till samtliga företagareföreningars administrationskostnader, innan ytterligare erfarenhet i frågan vunnits. Med hänsyn till nu föreliggande utredning och därest de föreslagna åtgärderna komme att omfatta jämväl företagareföreningarna i Göteborgs och Bohus samt Värmlands län, syntes enligt kollegii mening till administrationsbidrag åt föreningarna för budgetåret 1945/46 böra räknas med ett till 200 000 kronor förhöjt anslag.

Statskontoret framhåller, att kommitténs förslag beträffande statsbidrag till föreningarnas administrationskostnader innebure en avsevärt ökad medelsanvisning. Ämbetsverket kunde för sin del icke tillstyrka en sådan anslagshöjning. Föreningaras administrationskostnader utgjorde år 1943 i medeltal 21 600 kronor. Även om desamma därefter i viss utsträckning ökat och en utvidgning av föreningarnas verksamhet kunde förväntas medföra ytterligare kostnader, torde utgifterna under budgetåret 1945/46 knappast stiga i sådan omfattning, som kommittén beräknat. Ämbetsverket finge för sin del föreslå, att oförändrat anslagsbelopp anvisades. Därvid syn-

tes föreskrift böra meddelas, att statsbidrag för varje förening begränsades till ett belopp motsvarande högst $\frac{2}{3}$ av ifrågavarande kostnader.

Jämtlands läns företagareförening förutsätter, att det exempel på utgiftsstat, som Norrlandskommittén anfört, icke skulle vara bindande för föreningarna, utan att varje förening skulle äga rätt att inom ramen för beviljat administrationsbidrag själv besluta om antalet befattningshavare hos föreningen samt om löner åt dessa befattningshavare. Dock vore det önskvärt om enhetlighet kunde åstadkommas beträffande lönerna till företagareföreningarnas föreståndare, t. ex. så, att dessa tjänstemän erhöles lön och övriga förmåner motsvarande dem som tillkomme en e. o. befattningshavare i viss lönegrad i statens tjänst.

Västernorrlands läns företagareförening anmärker, att vissa skäl talade för att i statförslaget även borde upptagas en post för pensionskostnaderna för föreningens personal. Skulle föreningen konkurrera med den allmänna marknaden om kvalificerade tjänstemän bleve det nödvändigt att snarast ordna denna fråga. — *Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott* påpekar, att den av kommittén föreslagna avlöningen till direktören och konsulenten förefölle onödigt hög. Som jämförelse nämner utskottet, att länsarbetsnämndens direktör vore placerad i 26 lönegraden och att dennes arbetsuppgift torde kunna jämföras med förenämnda befattningshavares.

Västerbottens företagareförening anför, att den av Norrlandskommittén föreslagna personalorganisationen för att motsvara det redan nu aktuella behovet för Västerbottens län torde få betecknas som ett minimum. Bidraget till administrationskostnader borde enligt föreningens mening undergå en justering uppåt till åtminstone 50 000 kronor. — *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser, att statsbidraget till föreningarnas administrationskostnader borde sättas något högre, förslagsvis för större förening 50 000 kronor. — *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* kan icke till fullo biträda kommitténs förslag att begränsa statens medverkan till bestridande av företagareföreningarnas administrationskostnader till 35 000 kronor. Att lägga överskjutande del på landstingen kunde, ehuru landstingen vore intresserade för att understödja all verksamhet, som hade till syfte att öka länsbefolkningens förvärvsmöjligheter, verka hämmande på utvecklingen av föreningarnas arbete. Den maximala gränsen för statens bidrag i berörda avseende borde därför ställas i relation till omfattningen av företagareföreningarnas arbete, så att förening, vars omfattande verksamhet krävde höjda administrationskostnader, kunde erhålla statsbidrag utöver den föreslagna gränsen.

Norrbottnens småindustrieförening framhåller, att av de fem norrländska föreningarna torde de i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län utan tvivel kunna sägas hava de största uppgifterna. Inom Gävleborgs län hade näringslivet redan nått en högre grad av differentiering, och Jämtlands län, som i huvudsak saknade exportindustrier, vore icke tillnärmelsevis så beroende av konjunkturväxlingarna som de tre förstnämnda länen. Därav följ-

de behovet av en anpassning även av föreningarnas organisation. Vid bestämmandet av anslaget till administrationskostnader borde därjämte hänsyn tagas till de förhållanden under vilka föreningarnas personal arbetade. Resekostnaderna och de allmänna kostnaderna, exempelvis för telefon o. d., ställde sig givetvis betydligt högre i de nordligare, vidsträcktare länen. Då det verkliga behovet bleve avgörande syntes någon maximering av anslagen icke önskvärd. Möjligen skulle man kunna tänka sig att såsom villkor för statsbidraget borde framställas kravet på lokala bidrag (företrädesvis från landstinget) till vissa procent av statsbidraget. — *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller, att organisationen särskilt i ett sådant län som Norrbottens krävde betydande tillskott, då resekostnaderna i länet bleve stora. Föreningen i Norrbottens län syntes därför med rätta kunna göra anspråk på ett något större bidrag för verksamheten än övriga föreningar. Att skära alla över en kam syntes enligt länsstyrelsens mening föga rationellt.

Värmlands läns företagareförening föreslår, att till statsbidrag till föreningarna måtte för budgetåret 1945/46 räknas med ett anslag å 225 000 kronor.

Av 1944 års riksdag begärd utredning.

Jag vill slutligen erinra om, att 1944 års riksdag vid behandlingen av det i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln för budgetåret 1944/45 upptagna anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri samt vissa i ämnet väckta motioner bland annat anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning med uppgift att i enlighet med vad i motionerna I: 60 och II: 113 samt II: 243 och av riksdagen anförts undersöka möjligheterna för främjande av hantverkets och småindustriens utveckling (r. skr. nr 10 p. 44). Den av riksdagen begärda utredningen skulle bland annat avse en undersökning av möjligheterna att lösa småföretagsamhetens rationaliserings-, kredit- och finansieringsproblem samt att genom statens medverkan främja tillkomsten av nya småindustrier särskilt på de orter på landsbygden, där tendenser till befolkningsminskning göra sig gällande. I utredningsuppdraget skulle också ingå en prövning av frågan, om och i vad mån statligt stöd bör givas åt nuvarande företagareföreningar i syfte att för dem möjliggöra en mera omfattande verksamhet, samt en undersökning av förutsättningarna för tillskapandet av nya företagareföreningar.

Departementschefen.

Vid anmälan av tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition sade jag mig förvänta, att en på Norrlandskommitténs nyss återgivna förslag och däröver infordrade yttranden grundad proposition skulle kunna föreläggas årets

riksdag. Då samtliga framställningar om anslag till bestridande av företagareföreningarnas administrationskostnader syntes böra prövas i ett sammanhang, förordade jag därför, att anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri i riksstatsförslaget för nästa budgetår endast måtte upptagas med beräknat belopp, förslagsvis 155 000 kronor. Kungl. Maj:t biträdde detta förslag.

Sedan yttranden över kommittéförslaget numera avgivits, har jag emellertid efter prövning av ärendet kommit till den uppfattningen, att förslaget nu icke i hela sin vidd bör läggas till grund för åtgärder från statsmakternas sida. Visserligen har kommittén framlagt goda skäl för sin mening, att de norrländska företagareföreningarnas verksamhet bör med stöd från det allmännas sida ytterligare intensifieras. Riksdagen har emellertid nyligen hemställt om utredning rörande möjligheterna att främja hantverkets och småindustriens utveckling i hela landet, därvid bland annat förutsättningarna för tillskapandet av nya företagareföreningar borde undersökas. Jag ämnar inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t att låta igångsätta en dylik utredning. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det icke lämpligt att nu vid sidan av de åtgärder, som redan av staten vidtagits till hantverkets och småindustriens bästa, åstadkomma en uteslutande för Norrland avsedd organisation med samma syfte. Det av Norrlandskommittén framlagda förslaget bör i stället enligt min mening prövas i det nyss antydda vidare sammanhanget.

Vad jag sålunda anført synes dock icke behöva hindra ett genomförande snarast möjligt av vissa åtgärder med det av Norrlandskommittén angivna syftet att stärka de norrländska företagareföreningarnas ställning och arbetsmöjligheter. Förhållandena i Norrland, särskilt i de nordligare delarna, äro sådana att näringslivet därstädes är i särskilt hög grad i behov av den omvårdnad i uppbyggande riktning som företagareföreningarna äro avsedda att lämna.

Det synes mig sålunda innebära en önskvärd koncentration av dessa föreningars arbetsuppgifter, om desamma, såsom redan i huvudsak lär vara fallet, icke omfatta jordbrukets binärningar utan främjandet av dessa näringar överlåtes åt hushållningssällskapen. Visserligen föreligger icke någon skarp avgränsning mellan hantverk och småindustri, å ena sidan, och jordbrukets binärningar, å den andra, men i princip bör dock en gränsdragning ske mellan företagareföreningarnas och hushållningssällskapens verksamhetsområden. Såsom Norrlandskommittén anført bör hinder ej föreligga för en företagareförening att taga befattning med företag, som äga samband med jordbruket men falla utanför hushållningssällskapets verksamhetsområde. I dylika fall bör givetvis samråd äga rum mellan vederbörande företagareförening och hushållningssällskap.

Allt småföretagare endast i ringa omfattning inträtt som medlemmar i företagareföreningarna är enligt min mening beklagligt och ägnat att beröva föreningarna förmånen av ett förtroendefullt och fruktbarande samarbete med

representanterna för den gren av näringslivet som det är föreningarnas uppgift att stödja och utveckla. Sannolikt skulle en förbättring härutinnan kunna vinnas, om varje föreningsmedlem oberoende av antalet andelar i föreningen ägde endast en röst å föreningsstämma. Någon principiell eller saklig erinran synes knappast kunna resas häremot, ty föreningarnas verksamhet drives ju icke i vinstsyfte och de å föreningsstämma valda styrelseledamöterna utgöra endast en minoritet inom styrelsen.

Som ett led i strävandena att stärka företagareföreningarnas ställning synes även böra övervägas, om icke ordföranden i styrelsen för en sådan förening skall utses av Kungl. Maj:t. Genom en dylik ordning, vilken i och för sig förefaller naturlig med hänsyn till att föreningarna i huvudsak finansiera sin verksamhet med statsmedel, skulle statens intresse för verksamheten ytterligare markeras.

Ehuru ett genomförande av de av mig nu angivna åtgärderna, vartill läser krävas ändringar i föreningarnas stadgar, icke synes böra omedelbart uppställas som villkor för beviljande av bidrag eller lån till föreningarna, utgår jag dock ifrån att dessa upptaga frågan härom till övervägande. I samband därmed torde föreningarna även böra undersöka möjligheterna att genom andra organisatoriska förändringar effektivisera verksamheten.

Under de senaste åren ha till de sju företagareföreningarna såsom bidrag till deras administrationskostnader från det under tionde huvudtiteln anvisade anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri utdelats årligen 60 000 kronor. Statsbidragen för ändamålet ha under innevarande budgetår mer än fördubblats, i det att härtill även anlitats ett belopp av 70 000 kronor av anslaget under femte huvudtiteln till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. Trots denna nyligen vidtagna bidragsökning vill jag dock, för möjliggörande av en ytterligare intensifiering av nu ifrågavarande verksamhet särskilt i de nordligaste länen, förorda att medelsanvisningen under nästkommande budgetår till bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader beräknas till 175 000 kronor. Bidragen böra helt utgå från anslag under tionde huvudtiteln.

Då jag med hänsyn till den av mig planerade utredningen icke nu föreslår någon omreglering av formerna för den statliga finansieringen av företagareföreningarnas utlåning, förutsätter jag att medel för ändamålet tillsvidare komma att fortfarande få i mån av behov anvisas från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering.

Av anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri har under de senaste åren ett belopp av 25 000 kronor tilldelats Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. En höjning jämväl av detta bidrag synes nu vara befogad, och jag föreslår att bidraget i enlighet med organisationens av kommerskollegium tillstyrkta begäran för nästkommande budgetår beräknas till 35 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri* för budgetåret 1945/46 under tionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 210 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Folke Lyberg.